

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću i Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek
„Javni dijalog o sudbini ubijenih i nestalih: Mi pamtimo – a vi?“¹

Zločin u Novskoj 21. studenoga 1991. Ubojstvo Mihajla Šeatovića, Miše i Sajke Rašković te Ljubana Vujića

Studija slučaja

Zagreb, travanj 2021.

Pripremio: Jurica Vitković

---

¹ „Projekt „Javni dijalog o sudbini ubijenih i nestalih: Mi pamtimo – a vi?“ podržan je sa 149.999,99 € financijske podrške Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP i Norveških grantova. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost *Documente* – Centra za suočavanje s prošlošću i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda“.

Sadržaj:

1. Uvod	3
2. Život prije rata	3
3. Najava i početak rata.....	5
4.Zločin.....	5
5. Prvi izlazak na mjesto zločina i zatečeno stanje.....	6
6. O zločinu, postupku vođenom 1992. godine i primjeni oprosta na optužene.....	7
7. Parnični postupak protiv Republike Hrvatske 2004. godine.....	8
8. Nastavak pravne borbe, sudske odluke 2009. godine.....	9
9. Podizanje nove optužnice 2010. godine i donesena presuda.....	10
10. Oslobađajuća presuda 2013. godine.....	11
11. Zaključak.....	11
12. Nastavak života.....	12
13. Kronologija sudskih postupaka.....	13
14. Literatura.....	16

1. Uvod

Ova studija prikazuje zakašnjelo i tek djelomično djelotvorno pravosudno procesuiranje zločina počinjenog u Novskoj 21. studenoga 1991. godine u kojem su ubijeni Mihajlo Šeatović, Mišo i Sajka Rašković te Ljuban Vujić, četvero civila srpske nacionalnosti. Iako su Mihajlo Šeatović, Mišo i Sajka Rašković te Ljuban Vujić bili nenaoružani² civili poznati među mještanima Novske, ubijeni su zbog svoje nacionalnosti.

Studije slučaja su kvalitativne metode kojima se proučava određeni slučaj uz sagledavanje svih njegovih važnijih aspekata. U studiji ćemo se fokusirati na nedovršenu bitku Mihajlove supruge Marice Šeatović koja usprkos proživljenoj tragediji i gubitku supruga, sve do danas nastavlja borbu za istinu i pravdu, trenutno kao predsjednica Udruženja „Protiv zaborava“. Unatoč neospornim činjenicama o zločinu, potvrđenim u pravomoćno okončanom sudskom postupku, za njega nikom nije dosuđeno odsluženje zatvorske kazne. Uz to, Marica Šeatović je zbog izgubljenog parničnog postupka protiv Republike Hrvatske bila primorana podmiriti troškove suđenja što ju je dovelo u velike financijske probleme.

Studija prikazuje Mihajlov i Maričin život u prijeratnoj Novskoj te na početku rata, u vrijeme napada i sve brojnijih incidenata i zločina. Naposljetku, studija slučaja tematizira Maričin trnovit put kroz sudske procese. Materijal korišten za izradu ove studije temelji se na dokumentaciji prikupljenoj od strane *Documente* – Centra za suočavanje s prošlošću koja sadrži informacije o žrtvama i sudskim procesima. Uz podatke iz literature s ratnom tematikom na području Novske, kao podloga za tekst korišten je intervju s Maricom Šeatović nastao 12. prosinca 2020. godine u sklopu snimanja intervjua za kampanju za prava civilnih žrtava rata koju provode *Documenta* i SNV uz potporu Fonda za aktivno građanstvo.

2. Život prije rata

Supružnici Mihajlo i Marica Šeatović živjeli su u Novskoj mirnim i običnim životom. Oboje su bili ugostiteljski radnici poznati među ljudima. Kako navodi Marica Šeatović, „na radnom mjestu su se i upoznali“ (Šeatović, 2020). Od rada u ugostiteljstvu mogli su si priuštiti izgradnju kuće, materijalno pristojan život te ljetovanja tijekom sezone. Njihov život bio je primjeren vlastitim uvjetima i mogućnostima. Kako ističe Marica Šeatović, „radili smo, primali smo redovito plaće, bili smo zadovoljni i sve je bilo normalno“ (ibid.). Mihajlo je rođen 27. lipnja 1944. godine u selu Kričke pored Novske. Bio je strastveni lovac, član Lovačkog saveza Hrvatske odlikovan za svoj rad na unapređenju lovstva. „Njegovi najbliži prijatelji“, naglašava Marica Šeatović, „lovci i suradnici s kojima se družio i s kojima je išao u lov bili su uglavnom Hrvati“ (ibid.). S njima je

---

² Prema optužnici (K-DO-16/09) podignutoj pred Županijskim sudom u Sisku 15. siječnja 2010. godine, svjedok Marijan Kumić (pripadnik I. voda I. gardijske brigade Hrvatske vojske, te osoba koja je ušla u kuću supružnika Rašković, ali iz nje i izašla prije zločina) u svojem iskazu izjavljuje: „U kući je vladao 'muk'. Oružje nisu pronašli, a po završenom pregledu iz kuće su izašli on [Marijan Kumić] i Tutić, a za njim i Škledar“. (K-DO-16/09: 5).

Mihajlo godinama održavao prijateljske odnose. Kao lovac, zajedno s kolegama vodio je brigu da društvo bude otvoreno prema svima, bez diskriminacije na osnovi etničke, vjerske ili nacionalne pripadnosti. Prema Maričinih riječima, Mihajlo je bio jako aktivan u Lovačkom društvu te su često odlazili na rad u šumu, hraniti životinje i sl. „Posebno je pazio kad su primali nove članove da oni budu svih nacionalnosti. Da ne bude jednostrano“ (ibid.). Mihajlo je bio u stalnom kontaktu s ljudima obavljajući svoj posao na visokoj profesionalnoj razini. Posebice je bio voljen među mladim nogometašima³ s kojima je često igrao nogomet kojeg je i sam volio. Svojom empatijom i susretljivošću pomagao je sugrađanima oko fizičkih, materijalnih, ali i privatnih problema. Njegova supruga, Marica Šeatović, ističe kako je „imao empatiju posebno prema starijim ljudima“ (ibid.), pa je tako 1991. kada je već počeo rat, susjedi pomogao cijepati drva i voziti ih u ostavu. Preporučavajući Mihajlov život, Marica vjeruje kako se njegova dobrota vratila upravo njoj jer su je ti isti ljudi tijekom rata spasili i pomogli joj, „a mnogi često spominju nezaboravne momente gdje im je Mihajlo pomogao“ (ibid.). Marica Šeatović rođena je 16. rujna 1946. godine u Brezovcu Subockom, a desetak godina je živjela u selu Paklenica pored Novske. Dolaskom u Novsku te udajom za Mihajla 1967. godine, odlučuju tamo i ostati. Godinu dana nakon vjenčanja, 1968. godine, započinju gradnju kuće za koju su, kako navodi Marica Šeatović, „dizali kredit i puno radili“ (Šeatović, 2020), a Marica u istoj kući živi i danas, 50 godina nakon dolaska u Novsku. Mihajlo i Marica bili su u braku 24 godine, a njihov život bio je ispunjen radnim obvezama, društvenim životom, hobijima te sigurnošću skladnog braka. Odnosno, Maričinih riječima, „iako nismo imali djece, mi smo se jako dobro slagali i nismo imali nikakvih problema, živjeli smo jednim mirnim, normalnim životom“ (ibid.).

Novska je grad na samom zapadu Slavonije, između Kutine i Nove Gradiške koji je „prije četrdesetak godina bio jako malo mjesto, a onda su se iz okolnih hrvatskih i srpskih sela ljudi počeli doseljavati i zapošljavati te su u konačnici odlučili ostati“ (ibid.). Gospodarskim rastom i otvaranjem radnih mjesta grad se je počeo sve više razvijati, a Novska je tih godina bila i multinacionalna sredina što se moglo vidjeti po strukturi radnika u novljanskim poduzećima. Marica Šeatović navodi kako „sve do 1991. nije bilo nikakvih trzavica ili problema da netko ne bi mogao dobiti posao jer je drugačije nacionalnosti“ (ibid.). Društvene organizacije poput Mihajlovog lovačkog društva ili nogometnih klubova također su imale članove različitih nacionalnosti, a prema nacionalnom sastavu stanovništva iz 1991. godine, Novska je brojila 5358 Hrvata, 1765 Srba i 294 osobe drugih nacionalnosti (Republički zavod za statistiku, 1992). Preciznije, prema istom popisu stanovništva, općina Novska imala je 23.171 stanovnika, od čega se 16.556 osoba izjašnjavalo Hrvatima, dok su 5402 osobe pripadale srpskoj nacionalnosti (ibid.). Drugim riječima, u općini Novska živjelo je 32,6% Srba.

---

³ Kako preporučava Marica Šeatović, „S mladim dečkima iz ulice često je igrao nogomet, a i sam je kao mlađi bio upisan u klub u Novskoj. On je s njima igrao nogomet, a oni su mu često dolazili plaćući.“ (Šeatović, 2020). Gumene lopte nerijetko su se probušile, a Mihajlo je odgovarao: „ma ne brinite dečki, ja ću vama kupiti drugu loptu!“ (ibid.).

3. Najava i početak rata

Miran život obitelji Šeatović počinje narušavati tjeskobni osjećaj nadolazećeg rata. Nakon neizvjesnih mjeseci koji počinju prekidom prometa prema Dalmaciji u ljeto 1990. i postupnim približavanjem bojišnice, od kraja rujna 1991. Novska je na prvoj borbenoj liniji rata u Hrvatskoj. „U ljeto i jesen 1991. općina Novska bila je ogledni primjer sloma mirnog življenja u nacionalno miješanim sredinama u Hrvatskoj“ (Marijan, 2009: 574). Nedaleko od kuće supružnika Šeatović stacionirala se vojska koja je podigla rampu u blizini osnovne škole. Paralelno se počinju događati sustavni incidenti temeljeni na nacionalnoj pripadnosti koji nisu zaobišli ni obitelj Šeatović.⁴ Incidenti koji su se događali, prema Marici Šeatović, nisu bili slučajni, već se „na taj način provodilo sustavno maltretiranje ljudi srpske nacionalnosti“ (Šeatović, 2020). Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS/OSCE) u svojoj studiji „Ubojstva počinjena nad srpskim civilima od strane hrvatskih vojnika u Novskoj koncem 1991. na koja je primijenjen opći oprost“ od 9. veljače 2009. godine navodi „osam pojedinačnih predmeta u kojima su pripadnici hrvatskih oružanih snaga nedvojbeno ubili sedam srpskih civila, a jednome nanijeli teške tjelesne ozljede“ (OSCE, 2009). Među navedenim slučajevima nalazi se i ubojstvo Miše i Sajke Rašković, Ljubana Vujića i Mihajla Šeatovića. Dolaskom nezaustavljivog vihora rata koji će kasnije direktno zahvatiti i pogoditi obitelj Šeatović, „ljudi se počinju iseljavati u Lipovljane, nedaleko od Novske, prema Kutini“ (ibid.). Također, poslodavci sa svojim sjedištima odlaze iz Novske te se preko noći sele cijela poduzeća. Marica Šeatović se uslijed ratne atmosfere odlučila skloniti u Novu Subocku zajedno sa svojim susjedima i prijateljima hrvatske nacionalnosti. Nova Subocka je mjesto desetak minuta vožnje udaljeno od Novske, a smještaj je pronašla kod majke jedne od susjeda. Kako nam sama svjedoči, otišla je „zbog čestog granatiranja, velikog osjećaja straha i stalnog prisustva vojske“ (ibid.). Nova Subocka je bila većinski hrvatsko mjesto koje je 1991. godine po nacionalnom sastavu stanovništva brojilo 498 Hrvata i 9 Srba (Republički zavod za statistiku, 1992). Mihajlo je odlučio ostati na svojem radnom mjestu u Novskoj te je ujedno sam preuzeo brigu za kuću. Osim toga, bio je na raspolaganju za potrebe civilne zaštite. Prema Maričinim riječima, Mihajlo nije htio otići jer „nije nikome bio ništa kriv i nije želio da ide ni iz svoje kuće, ni iz svog mjesta. Nije ni jedan trenutak pomišljao da ide iz Novske“ (Šeatović, 2020.). Blizina Nove Subocke i Novske omogućila je Marici i njezinim susjedima redoviti povratak kućama kako bi posjetili ukućane koji su ostali, pa je tako i dan prije Mihajlovog ubojstva, 20. studenoga 1991. godine Marica u popodnevnim satima bila u posjeti suprugu u Novskoj. Nije slutila da je to zadnji

---

⁴ Kako navodi Marica Šeatović, jednom prilikom Mihajla je legitimirao nepoznati uniformirani vojnik. Uvidjevši da je Mihajlo srpske nacionalnosti pojurio je do njegovog nadređenog s agresivnim pitanjem o Mihajlovom radnom odnosu istovremeno tražeći njegov momentalni otkaz. Mihajlo je, vidno uznemiren, sjeo na svoj motor i otišao kući, a za sobom je čuo pucnjeve koji su ga dodatno prestrašili. Stigavši kući, shvatio je da nema svoje osobne karte. Ona je, ispostaviti će se kasnije, pronađena tek na mjestu zločina gdje je Mihajlo ubijen.

Drugi incident koji Šeatović navodi bio je iznenadni upad uniformiranih lica u kapuljačama ispred kuće Mihajla Šeatovića. U tim trenucima s njim je u kući bio i Ljuban Vujić. Prema Maričinim riječima, „njih dvojicu su odvezli u Policijsku stanicu Novska gdje ih nisu ispitali, već su navečer prebačeni u Kutinu na ispitivanje kod nekog policijskog inspektora. U toku te noći su ih ispitali gdje je tko, gdje je rodbina, gdje je ovaj, gdje onaj“. Iako nije bilo fizičkog maltretiranja, rastao je pritisak koji se stvarao prema pripadnicima srpske nacionalnosti i njihovim obiteljima.

put kada će Mihajla vidjeti živog. U kući je s Mihajlom bio i susjed Ljuban Vujić koji je sutradan također ubijen u zločinu. Prema Maričinom sjećanju, „svi smo sjedili, pričali i kuhali kavu“ (ibid.) ne sluteći što će se dogoditi. Iako je primijetila da je uznemiren te unatoč njezinom nagovaranju i nagovaranju susjede Marije Šobot, Mihajlo je čvrsto odlučio ostati siguran kako mu život i dalje nije u opasnosti.

4. Zločin

Ujutro, 22. studenoga 1991. godine u Novoj Subockoj, Maričina susjeda iz Novske susreće poznanika koji ju ispituje o pucnjavi u njezinoj ulici prošlu večer. Prema Maričinom sjećanju, bilo je to direktno pitanje: „što se pucalo u tvojoj ulici?“ (Šeatović, 2020). Radilo se o Ulici Antuna Mihanovića u Novskoj gdje su živjeli Marica i Mihajlo. Po primitku vijesti, pripadnici Hrvatske vojske, a ujedno i Maričini susjedi, zajedno s njom kreću prema Novskoj. Bilo je to mučno, neizvjesno i tjeskobno putovanje do odredišta na kojem je Marica zatekla otvorenu kuću.⁵ Iako nije bilo provaljeno, kuća je bila prazna. Međutim, u susjednoj kući obitelji Rašković u koju prvi ulazi Maričin prijatelj i hrvatski branitelj, zatiču strašan prizor. Nalaze razbacane stvari, perje i staklo na podu. Krvi je bilo posvuda. U međuvremenu su saznali da je ubijeno četvero civila srpske nacionalnosti uključujući i Mihajla. Točnije, u večer 21. studenoga 1991. godine šest vojnika 1. gardijske brigade „Tigrovi“ upalo je u kuću Šeatovićevih susjeda u potrazi za građanima srpske nacionalnosti. Ubrzo u kuću dovode i Mihajla Šeatovića. U tim trenucima započinje izživljavanje koje završava ubojstvom četvero nevinih civila među kojima je i Mihajlo Šeatović. Drugim riječima, te je večeri oko 22 sata u Novskoj, u kući bračnog para Rašković počinjen zločin nad civilnim stanovništvom.

5. Prvi izlazak na mjesto zločina i zatečeno stanje

Prvi na mjesto zločina izlaze djelatnici Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijske postaje Novska, Čedo Borojević i Vojislav Vlahović, koji 22. studenoga 1991. sastavljaju Zapisnik o uviđaju (K-149/91). Iz uviđaja saznajemo bliži opis mjesta zločina i zatečeno stanje. Prema njemu, tijela ubijenih Mihajla Šeatovića, Miše Raškovića i Ljubana Vujića nalazila su se u prostoriji dnevnog boravka u donjem dijelu kuće, a pored stolova su zatečene prevrnutе stolice. Po sobi su bili vidljivi manji i veći razbacani predmeti. „Mrtvo tijelo Mihajla Šeatovića zatečeno je u ležećem položaju okrenuto na leđa, glavom naslonjeno na dio rastavljenog ležaja“ (K-149/91). Na prednjem dijelu trbuha, na vesti, bile su vidljive veća i manja mrlja krvi. Njegova potkoljenica bila je slomljena, a na leđima, desnoj natkoljenici te na oba stopala bile su vidljive strijelne rane rafalno ispaljenih metaka iz automatske puške marke CZ M-70, call. 7,62

---

⁵ „Kuća se nalazi u naselju sa gustim redom porodičnih kuća. Kuća je katnica i sastoji se od prizemne etaže, gornje etaže i krovšta sa tavanom“ (K-149/91.).

mm što je prouzročilo Mihajlovu smrt. „Između ulaznih vrata iz hodnika i tijela Miše Raškovića zatečeno je tijelo Ljubana Vujića“ (ibid.). Sajka Rašković je zaklana, a postoje indicije, koje proizlaze iz dokumentacije priložene sudskom spisu, da je prethodno silovana ili seksualno zlostavljana.

Također, kako navodi „Zapisnik o uviđaju“ (K-149/91), na licu mjesta su izuzete sve pronađene čahure koje će se koristiti u daljnjoj kriminalističkoj obradi s ciljem otkrivanja počinitelja zločina.⁶ Mrtva tijela Sajke i Miše Raškovića, Mihajla Šeatovića i Ljubana Vujića prevezena su u mrtvačnicu u Kutinu gdje je po istražnom sucu Okružnog suda Sisak, Željku Mlinariću, naređena obdukcija. Pregled mrtvih tijela na mjestu događaja obavio je liječnik DZ Novska Zvonimir Puškarić, a nakon nekoliko dana tijela su vraćena obiteljima koje su ih sahranile na groblju u Novskoj. Marica Šeatović je bila na sahrani te navodi kako su ih „sahranili nakon tri – četiri dana na Gradskom roblju u Novskoj“ (Šeatović, 2020.).

6. O zločinu, postupku vođenom 1992. godine i primjeni oprosta na optužene

Marica Šeatović prve detalje o zločinu saznaje tek kad je dobila uvid u zapisnik o uviđaju te kad je pokrenula parnični postupak protiv Republike Hrvatske 2004. godine. Tijekom tog parničnog postupka čitana je optužnica (K-42/92) protiv počinitelja iz 1992. godine iz koje Marica saznaje detalje zločina. U njoj se navodi kako su vojnici upali u obiteljsku kuću s kućnim brojem 9 u vlasništvu obitelji Rašković gdje su zatekli supružnike Rašković, Mišu i Sajku. U kuću su ušli s namjerom da ispituju tko su i zašto su ovdje te da provjere posjeduju li oružje. Po saznanju kako se radi o pripadnicima srpske nacionalnosti zahtijevali su da prokažu i ostale ljude srpske nacionalnosti u okolnim kućama. Kako navodi optužnica iz 1992. godine podignuta pred Vojnim sudom u Zagrebu, „nakon što su putem televizije vidjeli da je izvršen napad i zauzet od okupatorske vojske grad Vukovar, te da dio građana srpske nacionalnosti pozdravlja okupatorsku vojsku, duboko ozlojeđeni viđenim postupanjem dijela srpskog pučanstva odlučili su se osvetiti građanima srpske nacionalnosti koji su živjeli u Novskoj“ (K-42/92: 2). Među pripadnicima srpske nacionalnosti koji su živjeli u istoj ulici bili su i susjedi Mihajlo Šeatović i Ljuban Vujić koji su dovedeni u kuću. U tim trenucima započelo je izživljavanje koje je rezultiralo ubojstvom četvero civila. Prema Maričinim riječima, u kući je na mjestu zločina postojala velika „slika izrezbarena u hrastovini veća od jednog metra koja je kasnije pronađena slomljena što znači da su ih njome udarali“ (Šeatović, 2020). Fizičku torturu pratila je i psihička, pa su tako zatočeni civili bili prisiljeni „da pjevaju hrvatske pjesme 'Ustani bane Jelačiću', i 'Rajska djevo, kraljice Hrvata“ (K-

---

⁶ „Utvrđeno je da je 10 čahura ispaljeno iz automatske puške broj B-85853 oduzete od Leskovar Dubravka. 7 dostavljenih čahura koje su pronađene na mjestu ubojstva Rašković Sajke ispaljeno je iz poluautomatske puške broj 336921 koja puška je oduzeta od Pupić Damira, a koju je na mjesto izvršenja krivičnog djela donio Tutić Borislav i ostavio u hodniku prizemlja, od kud ju je prema vlastitom priznanju uzeo Raguž Vide Damir i njome je izvršio ubojstvo Rašković Sajke“ (K-42/92).

42/92: 2), a ako to nisu znali, prisiljavani su „da pjevaju četničke ili ustaške pjesme, a oni nisu imali pojma ni o jednima ni o drugima“ (Šeatović, 2020). Unatoč uviđaju koji je obavljen dan nakon zločina, Marica Šeatović i članovi obitelji ostalih žrtava dugo nisu mogli dobiti službene informacije. Neka nagađanja u Novskoj išla su u smjeru počinitelja kao uniformiranih osoba, no, kako navodi Šeatović, „nije bilo naglašeno ni da li je to Hrvatska vojska ni ništa“ (Šeatović, 2020). Kasnije se saznalo da je istragu vodio istražni sudac iz Siska te Marica zajedno sa svojom rođakom i suprugom ubijenog Ljubana Vujića, Anom Vujić, odlazi u Sisak. Tamo na vlastito zaprepaštenje dobivaju odgovore koji su relativizirali⁷ zločin te potvrdu da je spis predan na Vojni sud. U tim trenucima započinje mukotrpa borba s pravosudnim sustavom. Tek 1997. godine odvjetnik ih savjetuje o mogućnosti podnošenja pismenog zahtjeva za dobivanje Zapisnika. Marica navodi da su „nakon nekoliko dana pozvane“ (Šeatović, 2020) te im je uručen Zapisnik o uviđaju iz 1991. godine. Naime, Vojno tužiteljstvo u Zagrebu u ožujku 1992. godine podiglo je optužnicu protiv Dubravka Leskovara i Damira Vida Raguža „zbog kaznenog djela ubojstva, u njegovom kvalificiranom obliku, a ne ratnog zločina protiv civilnog stanovništva“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 100). Optužnicom su se I. okr. Dubravko Leskovar i II. okr. Damir Vid Raguž teretili da su spomenutog 21. studenog 1991. godine u ulici Antuna Mihanovića na kućnom broju 9, u kući supružnika Miše i Sajke Rašković hladnokrvno mučili i ubili bračni par Rašković kao i kasnije dovedene Ljubana Vujića i Mihajla Šeatovića. Glavna rasprava vođena je pred Vojnim sudom u Zagrebu gdje je 18. svibnja 1992. u nadležnosti predsjednika vijeća, suca Nevena Švende te članova vijeća Aleksandra Zundera i Željka Horvatovića proveden dokazni postupak kojim se I. okr. Leskovar i II. okr. Raguž terete za ozbiljan zločin protiv civila. Međutim, Vojni sud je „10. studenog 1992. godine obustavio kazneni postupak pozivajući se na tada važeći *Zakon o oprostima od krivičnog progona i postupaka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske*. Na rješenje o obustavi postupka, Vojno tužiteljstvo nije uložilo žalbu“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 101) te su okrivljenici oslobođeni teških optužbi za kazneno djelo.

7. Parnični postupak protiv Republike Hrvatske 2004. godine

Marica Šeatović je nakon usvajanja *Zakona o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata* tužila Republiku Hrvatsku za nadoknadu štete, koristeći tako jedini tada otvoreni pravni put jer je kazneni postupak obustavljen zbog pogrešne primjene *Zakona o oprostima od krivičnog progona i postupaka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske*. Točnije, 13. srpnja 2004. godine pred Općinskim sudom u Novskoj podigla je tužbu protiv Republike Hrvatske (P.148/04) kojom se zahtjeva naknada nematerijalne štete u iznosu od 232.000 kuna, a zbog zločina protiv

---

⁷ Prema Maričinom svjedočanstvu, u Sisku ih je dočekaio razgovor uz riječi kako su se „tragedije događale i nažalost još uvijek se događaju“ (Šeatović, 2020), što su doživjele kao relativizaciju i banaliziranje okrutnog zločina prema nenaoružanim civilima.

civilnog stanovništva u kojem je ubijen njezin suprug.⁸ Međutim, već 10. prosinca 2004. godine Općinski sud u Novskoj donosi presudu kojom se tužbeni zahtjev odbija kao neosnovan te se „tužiteljici nalaže da tuženici Republici Hrvatskoj nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 7.500 kn, u roku od 15 dana“ (P.148/04-8). Nakon toga uslijedile su žalbe i presude (GŽ-494/05) kojima se iste odbijaju, kao i pokušaj revizije 24. srpnja 2006. godine kojom se predlaže ukidanje drugostupanjske presude i vraćanje na ponovno suđenje prvostupanjskom sudu (P.148/04-). Žalbe i daljnji pravni postupci bivaju odbijeni uz gomilanje novih sudskih troškova sve do srpnja 2008. godine kada se predmet vraća na prvostupanjski sud u Novskoj. Međutim, Općinski sud u Novskoj 30. prosinca 2008. godine donosi presudu (P.205/08-27) kojom se tužbeni zahtjev odbija zbog zastare te se nalaže dodatnih 10.000 kuna sudskih troškova. Drugim riječima, kako to ističe OESS/OSCE u svojoj već spomenutoj studiji, „Nakon što je Vrhovni sud poništio prvostupanjsku presudu i vratio predmet na ponovno suđenje, 2008. g. je Općinski sud u Novskoj odbacio tužbeni zahtjev kao zakašnjeli zbog nastupanja zastare u građanskim predmetima s obzirom da zbog primjene općeg oprostata nije utvrđeno počinjenje zločina“ (OESS/OSCE, 2009). Kroz nekoliko godina ukupni sudski troškovi dosegli su više od 20.000 kuna što je ugrozilo Maričinu egzistenciju. Republika Hrvatska je iznos u potpunosti naplatila u mjesečnim ratama, ovrhom jedne trećine njene mirovine. Za vrijeme naplate parničnih troškova ubojice njezinog supruga bile su i dalje na slobodi.

8. Nastavak pravne borbe, sudske odluke u vezi kaznenog postupka 2009. godine

Osim patnje koju je Šeatović proživjela zbog nekažnjelog zločina tijekom devedesetih, još jednu proživljava tijekom povlačenja po sudovima - „i po sudu za nadoknadu štete i po ovom drugom, za kaznenu odgovornost počinitelja“ (Šeatović, 2020).

Županijski sud u Zagrebu 14. siječnja 2009. godine potvrđuje odluku Vojnog suda u Zagrebu (K-42/92) o obustavi kaznenog postupka od 10. studenoga 1992. godine. U međuvremenu, I. okr. Dubravko Leskovar umire što dodatno komplicira cijeli proces. Iste godine, 17. rujna, Županijski sud u Sisku donosi rješenje (Kv-187/09) kojim se određuje novo provođenje istrage, „ovoga puta kvalificirajući kazneno djelo ratnim zločinom protiv civilnog stanovništva“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 101). Naime, „u većini slučajeva (nakon izvjesnih pritisaka međunarodne zajednice i organizacija za zaštitu ljudskih prava) došlo je do ponovnog procesuiranja doista odioznih ratnih zločina (Đokić Jović, Bošnjak, Sjekavica, 2014: 264) na čije je počinitelje, kao na pripadnike Hrvatske vojske, neutemeljeno primijenjen oprost.“ Rješenje nalaže istragu protiv sada I. okr.

---

⁸ „U svezi sa okolnostima štetnog događaja pokojni suprug tužiteljice nije dao nikakvog povoda počiniteljima da postupe na takav način iz razloga što je okruženje u susjedstvu bilo takvo da su pripadnici hrvatske vojske bili raspoređeni po kućama, a u kući u kojoj se dogodio slučaj masovnog ubojstva nije pronađeno nikakvo oružje, a niti postoje dokazi da bi se iz iste kuće djelovalo na borbeni ili neki drugi sličan način kojim bi se ugrožavala sigurnost pripadnika hrvatske vojske“ (P-148/04: 2).

Damira Vida Raguža te II. okr. Željka Škledara. Ovim procesom okrivljeni se optužuju za kršenje međunarodnog prava te za počinjenje kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Međutim, 1. listopada 2009. godine odbija se istražni zahtjev ŽDO Sisak (KV-192/09) zbog neosnovanosti. Drugim riječima, prihvaćena je žalba I. okr. Damira Vida Raguža te se cijeli predmet vraća na ponovno odlučivanje. Na kraju, nakon žalbe državnog odvjetnika, 3. prosinca iste godine ipak se prihvaća istražni zahtjev te se određuje provođenje istrage (Kio-50/09-18) protiv Damira Vida Raguža i Željka Škledara. „VSRH je u prosincu 2009. godine prihvatio žalbu državnog odvjetnika te odredio provođenje istrage, smatrajući da se ne radi o ranije presuđenoj stvari“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 101).

9. Podizanje nove optužnice 2010. godine i donesena presuda

Nakon prihvaćanja žalbe državnog odvjetnika i određivanja istražnog pritvora za dvojicu okrivljenika, 15. siječnja 2010. godine Županijski sud u Sisku podiže optužnicu (K-DO-16/09) protiv I. okr. Damira Vida Raguža i II. okr. Željka Škledara. Njome se zahtijeva provođenje glavne rasprave s ispitivanjem svjedoka uz prihvaćanje i uvođenje u zapisnik nalaza i mišljenja vještaka dr. Dušana Zečevića i dr. Josipa Škavića kao i zapisnika o balističkim vještačenjima iz 1992. godine. U konačnici, zahtijeva se donošenje završne, osuđujuće sudske odluke⁹ prema I. okr. Ragužu i II. okr. Škledaru zbog osnovanih sumnji u počinjenje kaznenog djela koje im se stavlja na teret. Međutim, u trenutku podizanja optužnice, I. okr. više ne boravi na adresi prebivališta te je nedostupan pravosudnim tijelima Republike Hrvatske. U konačnici, optužnicom se zahtijeva da se II. okr. Željku Škledaru produži pritvor¹⁰ zbog opasnosti od bijega u postupku gdje mu prijete presuda visoke zatvorske kazne. Prema dostupnim informacijama, tijekom 2010. godine provedene su četiri glavne rasprave uz nazočnost predsjednice vijeća za ratne zločine Snježane Mrkoci, članice vijeća Ljubice Balder, člana vijeća Predraga Jovanovića te zapisničarke Blaženke Wolf. Na posljednjoj glavnoj raspravi 16. travnja 2010. godine završen je dokazni postupak te se donosi nepravomoćna presuda kojom je I. opt. Damir Vid Raguž „proglašen krivim te mu je izrečena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 20 godina, dok je Željko Škledar oslobođen¹¹ optužbe“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 101).

---

⁹ Sud predlaže „da se protiv I okr. Vide Damira Raguža na temelju čl. 102. st. 1. toč. 1. i 4. Zakona o kaznenom postupku odredi pritvor jer iz spisa proizlazi kako postoji osnovana sumnja da je okrivljenik počinio kazneno djelo stavljeno mu na teret, a evidentno je da postoje okolnosti koje upućuju na zaključak da se okrivljenik krije jer isti ne boravi na adresi svog prebivališta...“

¹⁰ Sud predlaže „da se protiv II okr. Željka Škledara na temelju čl. 102. st. 1. toč. 1. i toč. 4. u svezi čl. 107. st. 1. Zakona o kaznenom postupku produži pritvor jer iz spisa proizlazi kako postoji osnovana sumnja da je okrivljenik počinio kazneno djelo stavljeno mu na teret te postoje okolnosti koje upućuju na opasnost da bi okrivljeni boravkom na slobodi mogao pobjeći...“ (K-DO-16/09: 3)

¹¹ „Vijeće za ratne zločine Županijskog suda u Sisku smatralo je kako nije dokazano da je i Željko Škledar sa Ragužom, Leskovarom i Perkovićem sudjelovao u zlostavljanju i likvidaciji civila, kako ga se teretilo optužnicom“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 101).

10. Oslobođajuća presuda 2013. godine

Postupak protiv I. okr. Damira Vida Raguža i II. okr. Željka Škledara nastavio se i narednih godina. „Vrhovni sud je u srpnju 2012. godine prihvatio žalbe i ukinuo prvostupanjsku presudu“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 101), a rasprava se prebacuje na Županijski sud u Zagrebu gdje je odlučeno provođenje nove rasprave s nadopunjenim dokaznim postupkom što je podrazumijevalo ponovljena svjedočenja pojedinih sudionika procesa kao i određene nove dokaze.¹² Prva rasprava održala se 6. veljače 2013. godine te su na njoj nazočili predsjednik vijeća sudaca Tomislav Juriša, članovi sudskog vijeća Mirko Klinžić i Petar Šakić te Gordana Klokočar kao zapisničarka. Osim aktera sudskog procesa, glavnoj raspravi prisustvuju i Milena Čalić Jelić iz *Documente - Centra* za suočavanje s prošlošću te Milan Jakšić iz časopisa *Identitet*. Tijekom glavne rasprave nastavilo se s dokaznim postupkom koji je trebao potvrditi ili odbaciti zaključke presude iz 2010. godine. Druga glavna rasprava održala se 4. ožujka 2013. godine u istom sudskom sastavu te je na njoj bio prisutan samo jedan svjedok, Drago Prša, koji je svojim iskazom direktno svjedočio protiv pokojnog Dubravka Leskovara. Svjedočenje je temeljio na iskazu kojeg mu je osobno dao Leskovar 1994. godine, a u kojem on priznaje počinjenje zločina. Sud je povjerovao iskazu svjedoka Drage Prše „iako je u ranijim fazama, u istrazi i na glavnoj raspravi, ovaj svjedok rekao da nema saznanja tko su počinitelji zločina. U ovom postupku je drugačije iskazivao“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 102). Pršnim svjedočenjem dolazi do obrata u postupku te se krivnja prebacuje na pokojnog Leskovara. Drugim riječima, „iz njegova iskaza proizašlo je da je počinitelj ovog zločina zapravo pok. Dubravko Leskovar, moguće i pok. Perković, a da Damir Vid Raguž nije sudjelovao u zločinu“ (ibid.). Tijekom iste glavne rasprave Vijeće donosi presudu kojom se I. optuženi Damir Vid Raguž i II. optuženi Željko Škledar oslobađaju optužbe. Presuda se detaljno obrazlaže 7. ožujka 2013. godine uz sažetak svih svjedočenja. „Ovaj postupak je proveden bez bitnih materijalnih dokaza: foto-elaborat sačinjen tijekom uviđaja nestao je tijekom postupka pred Vojnim sudom u Zagrebu, nije izvršena obdukcija tijela žrtava, a nisu mogli biti pročitani niti iskazi svjedoka i okrivljenih dani pred Vojnim sudom u Zagrebu 1992. godine“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 102). Time se ovaj postupak za ovaj zločin zaključuje. Za ubojstvo Mihajla Šeatovića, Ljubana Vujića te Miše i Sajke Rašković nitko nije osuđen na zatvorsku kaznu.

11. Zaključak

Imajući u vidu kako je pok. Dubravko Leskovar tijekom sudskih procesa bio I. okrivljeni, opravdano se javlja sumnja u ishod postupka. Drugim riječima, prebacivanjem tereta krivice na preminulog, ostali živeći okrivljenici bivaju oslobođeni. Marica Šeatović je prisustvovala svim raspravama na kojima je bilo izrazito „mučno gledati ljude koji svjedoče“ (Šeatović, 2020), bez

---

¹² „U ponovljenom suđenju trebalo je utvrditi u čemu se ogledao doprinos opt. Raguža u počinjenju kaznenog djela, odnosno da li su i kada optuženi Raguž te pok. Leskovar i pok. Perković ostali u kući Raškovićevih. U tom dijelu su se razlikovali iskazi svjedoka Tutića i Kumića pa ih je bilo potrebno dodatno analizirati kako bi se stvorila vjerodostojna predodžba o događaju“ (Stojanović, Čalić Jelić, 2014: 101).

vidljive grižnje savjesti i kajanja. Šeatović je sudske procese uspjela izdržati uz podršku bliskih ljudi na privatnom i na pravosudnom putu. To nisu samo prijatelji iz ulice koji su je 90-ih spasili, već i prijatelji koje je Šeatović stekla u organizacijama civilnog društva, a koje su joj bile moralna, psihološka i pravna podrška (*Documenta*- Centar za suočavanje s prošlošću, Građanski odbor za ljudska prava, Centar za žene žrtve rata, Srpsko narodno vijeće i dr.). Stoga Šeatović zaključuje kako „ne bi mogla sve to izdržati da nije imala takvu podršku“ (Šeatović, 2020) posebice tijekom zadnjeg procesa kada je „prema svim pravnim parametrima trebala biti potvrđena osuđujuća presuda“ (Šeatović, 2020) iz 2010. godine prema kojoj se Damir Vid Raguž upućivao na odsluženje zatvorske kazne u trajanju od 20 godina. Međutim, na zadnjem ročištu došlo je do obrata prema kojem su okrivljenici u ovom postupku proglašeni nevinima, uz prebacivanje sve odgovornost na pok. Leskovara i pok. Perkovića. Pokojni Leskovar više nije mogao odgovarati za zločin, a ostali osumnjičeni bivaju oslobođeni. U konačnici, Marica Šeatović i ostali oštećeni članovi obitelji te svi koji se bore protiv nekažnjivosti, opet nisu dočekali pravdu.

12. Nastavak života

Marica Šeatović 1991. godine nakon zločina i ubojstva njezinog supruga ponovno odlazi u Novu Subocku kako bi se tamo sklonila. Ondje je naišla na krug ljudi koji joj je pomogao te se u svibnju 1992. godine vraća u Novsku koja je bila pusta i razrušena, a kućanstva ostaju bez osnovnih životnih uvjeta poput struje, vode ili plina. Marici Šeatović je povratkom u Novsku trebalo vremena da se privikne na novonastalu situaciju te noći provodi kod susjede zbog psihičke traume bivanja u vlastitoj kući. Ljudi koji su spasili Maricu i danas su dio njezinog života te su ostali u vrlo dobrim odnosima.

Niti visoki parnični troškovi, a niti oslobađajuća presuda 2013. godine nisu slomili Maricu Šeatović koja je odlučila pričati svoju priču u javnosti te tako ohrabrivati druge ljude s važnom porukom iskrenog suosjećanja bez mržnje. Kako sama navodi, „krenula sam u javnosti pričati svoju priču da ohrabrim i druge ljude, da ju i oni na taj način ispričaju. Ja ne mrzim nikoga, a sa svakim suosjećam“ (Šeatović, 2020). Također, Šeatović je predsjednica Udruženja porodica „Protiv zaborava“ koje se bori za istinu i pravdu civilnih žrtava srpske nacionalnosti. Iako je čula tisuće priča Srba, Hrvata i drugih žrtava na raznim konferencijama na kojima je sudjelovala, vjeruje u humanost i solidarnost svih dobronamjernih ljudi te zaključuje „kako je svakom u toj situaciji teško, ali uz potporu dobrih ljudi, sve se može izdržati“ (ibid.). Žrtve čekaju pravdu već trideset godina. Marica Šeatović svojom pričom želi potaknuti sve „da se ne ustežu pred autoritetom institucija i da krenu dalje“ (Šeatović, 2020). Pravda se može ostvariti priznavanjem boli i patnje svih civilnih žrtava.

13. Kronologija sudskih postupaka, izvještaja organizacija za ljudska prava i korišteni dokumenti

21. studenoga 1991. – U Novskoj je ubijen Mihajlo Šeatović zajedno sa supružnicima Rašković i Ljubanom Vujićem.

22. studenoga 1991. – Pripadnici Policijske postaje Novska, Čedo Borojević i Vojislav Vlahović izvršili uviđaj i pripremili Zapisnik o uviđaju.
(K-149/91)

23. ožujka 1992. – Vojno tužiteljstvo u Zagrebu podiže optužnicu protiv Dubravka Leskovara i Damira Vida Raguža zbog kaznenog djela ubojstva, u njegovom kvalificiranom obliku, a ne ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.
(KTV-517/92)

18. svibnja 1992. – Vijeće donosi rješenje da će se provesti glavna rasprava:
- I. okr. Dubravko Leskovar, odvjetnik Dragutin Rotim
- II. okr. Damir Vid Raguž, odvjetnica Dafinka Večerina
(IV-K-42/92)

10. studenoga 1992. – Vojni sud u Zagrebu donosi odluku o obustavi kaznenog postupka pozivajući se na tada važeći *Zakon o oprostima od krivičnog progona i postupaka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske*. (IV-KV-668/92)
(K-42/92).

13. srpnja 2004. – Marica Šeatović pokreće građansku parnicu protiv RH za naknadu štete.
(P.148/04)

10. prosinca 2004. – Općinski sud u Novskoj donosi presudu kojom se odbija tužbeni zahtjev te se tužiteljici nalaže naknada sudskih troškova u visini od 7.500 kn.
(P.148/04-8)

24. srpnja 2006. – Šeatović pokreće reviziju kojom se predlaže ukidanje drugostupanjske presude i vraćanje predmeta na ponovno suđenje prvostupanjskom sudu.
(P.148/04-)

10. listopada 2007. – VSRH u Zagrebu donosi presudu kojom se odbija revizija.
(Rev 270/06-2)

26. ožujka 2008. – Predmet se vraća na prvostupanjski sud.
(Rev 364/07-2)

30. prosinca 2008. – Općinski sud u Novskoj donosi presudu kojom se odbija odštetni zahtjev radi zastare. Tužiteljici se nalaže nadoknađivanje troškova parničnog postupka u iznosu od

10.000 kuna.
(P.205/08-27)

14. siječnja 2009. – Županijski sud u Zagrebu potvrđuje rješenje Vojnog suda K-42/92 od 10. studenoga 1992. godine u odnosu na I. optuženika Dubravka Leskovara i II. optuženika Damira Vide Raguža, te koja je postalo pravomoćno 13. studenoga 1992. godine.
(Vojni K-42/92)

9. veljače 2009. – Ured OEES-A u Zagrebu (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju – OSCE, Organization for security and Co-operation in Europe) izdaje tekst pod naslovom „Ubojstva počinjena nad srpskim civilima od strane hrvatskih vojnika u Novskoj koncem 1991. na koja je primijenjen opći oprost“ s podnaslovom „Implikacije na utvrđivanje pojedinačne odgovornosti za ratne zločine i građansku odgovornost države“.

Srpanj 2009. – Županijsko državno odvjetništvo u Sisku podnijelo je istražni zahtjev protiv Damira Vida Raguža i Željka Škledara i tako iniciralo kazneni progon protiv eventualnih počinitelja, amnestiranih ratnih godina za svoja nedjela, ovoga puta kvalificirajući kazneno djelo ratnim zločinom protiv civilnog stanovništva.

Srpanj 2009. – U razdoblju od srpnja 2009. do prosinca 2010. organizacije za ljudska prava provele su uvid u sačuvane spise bivšeg Vojnog suda u Zagrebu, pohranjene u Državnom arhivu u Zagrebu, u kojima je kazneni postupak obustavljen na temelju zakona o oprost. U upisniku Vojnog suda u Zagrebu evidentirano je 1019 spisa kaznenih predmeta u kojima je primijenjen oprost, a od toga je bar u tri utvrđena pogrešna primjena zakona o oprost, za dva zločina u Novskoj i zločin na Jakuševcu.

17. rujna 2009. – Županijski sud u Sisku određuje provođenje istrage protiv I. okr. Damira Vida Raguža i II. okr. Željka Škledara.
(KIO-50/09)

25. rujna 2009. – Županijski sud u Sisku odbija žalbu II. okr. Željka Škledara protiv rješenja istražnog suca ovog suda o provođenju istrage i određivanju pritvora od 17. rujna 2009. godine.
(KV-187/09)
(KIO-50/09)

1. listopada 2009. – Županijski sud u Sisku odbija istražni zahtjev Županijskog državnog odvjetništva (ŽDO) Sisak protiv I. okr. Damira Raguža smatrajući da je za Raguža već vođen postupak za isti činjenični opis pred Vojnim sudom u Zagrebu.
(KV-192/09)

- ŽDO Sisak na isto rješenje donosi žalbu.

3. prosinca 2009. – Vrhovni sud Republike Hrvatske prihvaća žalbu državnog odvjetnika (ŽDO Sisak), preinačuje pobijano rješenje, prihvaća istražni zahtjev državnog odvjetnika, te određuje

provođenje istrage smatrajući da se ne radi o ranije presuđenoj stvari.
(IV KŽ 76/09-4)

15. siječnja 2010. – Županijski sud u Sisku zaprima optužnicu ŽDO Sisak u kojoj je I. okr. Damir Vid Raguž, a II. okr. Željko Škledar.
(K-DO-16/09)

8. ožujka 2010. – Zapisnik o glavnoj raspravi, Županijski sud u Sisku.
(K-2/10)

9. ožujka 2010. – Zapisnik o glavnoj raspravi, Županijski sud u Sisku.
(K-2/10)

13. travnja 2010. – Zapisnik o glavnoj raspravi, Županijski sud u Sisku.
(K-2/10)

16. travnja 2010. – Zapisnik o glavnoj raspravi, Županijski sud u Sisku.
(K-2/10)

16. travnja 2010. – Županijski sud u Sisku u vijeću za ratne zločine donosi presudu kojom je I. opt. Damir Vid Raguž kriv te se osuđuje na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 20 godina. Željko Škledar je oslobođen optužbe.
(K-2/10)

Srpanj 2012. – Vrhovni sud Republike Hrvatske prihvaća žalbu te ukida prvostupanjsku presudu.

6. veljače 2013. – Održano prvo ročište pred Županijskim sudom u Zagrebu.
(2 K-RZ-22/12)

4. ožujka 2013. održano drugo ročište pred Županijskim sudom u Zagrebu.
(2 K-RZ-22/12)

* IZVJEŠTAJ O PRAĆENJU SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE ZA 2013. navodi kako su održane četiri glavne rasprave.

4. ožujka 2013. – Županijski sud u Zagrebu donosi presudu kojom se I. opt. Damir Vid Raguž i II. opt. Željko Škledar oslobađaju optužbi.
(2 K-RZ-22/12)

Literatura:

1. Đokić Jović, J., Bošković, M. K., Sjekavica, M. (2014). *Zakon o oprostima u Procesuiranje ratnih zločina - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću u Hrvatskoj. Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću. Zagreb*
2. Marijan, D. (2009). *Novska u Domovinskom ratu. HVIDRA. Novska*
3. Stojanović, M., Adrić, R., Kruhonja K. (2009). *Izveštaj o praćenju suđenja za ratne zločine za 2009. godinu. Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Građanski odbor za ljudska prava. Osijek, Zagreb.*
4. Stojanović, M., Čalić Jelić, M. (2014). *Izveštaj o praćenju suđenja za ratne zločine za 2013. godinu. Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Građanski odbor za ljudska prava. Zagreb, Osijek.*
5. Republički zavod za statistiku (1992). *Narodnosni sastav stanovništva Hrvatske po naseljima. Zagreb. (str. 138-139)*
6. Šeatović, Marica. *Osobni intervju, 12. prosinca 2020.*
7. *Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću. Arhiva dokumenata sudskih procesa*